

B.MA

Boshqaruv hisobi asoslari

2025 yilda imtihonga tayyorgarlik
uchun o'quv-uslubiy qo'llanma

Mundarija

I. Umumiy qoidalar.....	2
II. Dasturning maqsadi va uning asosiy bo'limlari	6
III. Imtihon formati.....	7
IV. Batafsil o'quv rejasi va o'quv maqsadlari	8

I. Umumiy qoidalar

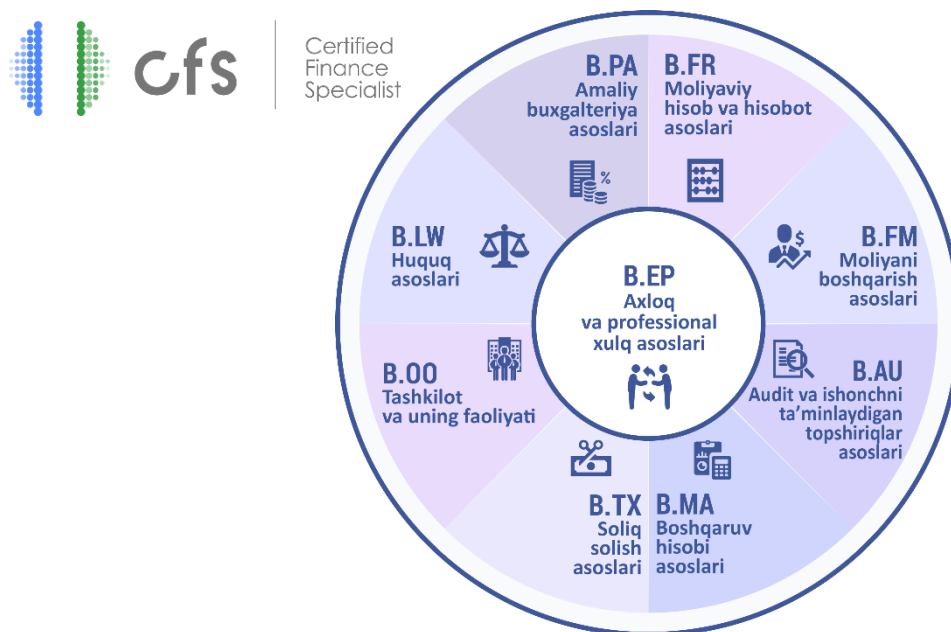
O'zbekiston sertifikatlangan moliya mutaxassisleri uyushmasi (ACFP) CFS - Certified Finance Specialist bazaviy malakasi doirasida B.MA Boshqaruv hisobi asoslari imtihoniga tayyorgarlik dasturini ishlab chiqdi.

CFS malakasi tuzilishi

CFS bazaviy malakasini olish uchun nomzod, B.MA Boshqaruv hisobi asoslaridan tashqari, quyidagi imtihonlarni topshirishi kerak:

- B.FR Moliyaviy hisob va hisobot asoslari
- B.FM Moliyani boshqarish asoslari
- B.AU Audit va ishonchni ta'minlaydigan topshiriqlar asoslari
- B.TX Soliq solish asoslari
- B.OO Tashkilot va uning faoliyati
- B.LW Huquq asoslari
- B.PA Amaliy buxgalteriya asoslari

Shuningdek, «Axloq va professional xulq asoslari» (B.EP) kursidan o'tish zarur.

ACFP malaka darajalari tizimi

ACFP malakalari to'rtta izchil daraja bo'yicha turkumlangan:

- A darajasi (boshlang'ich)
- B darajasi (bazaviy)
- C darajasi (professional)
- D darajasi (ilg'or)

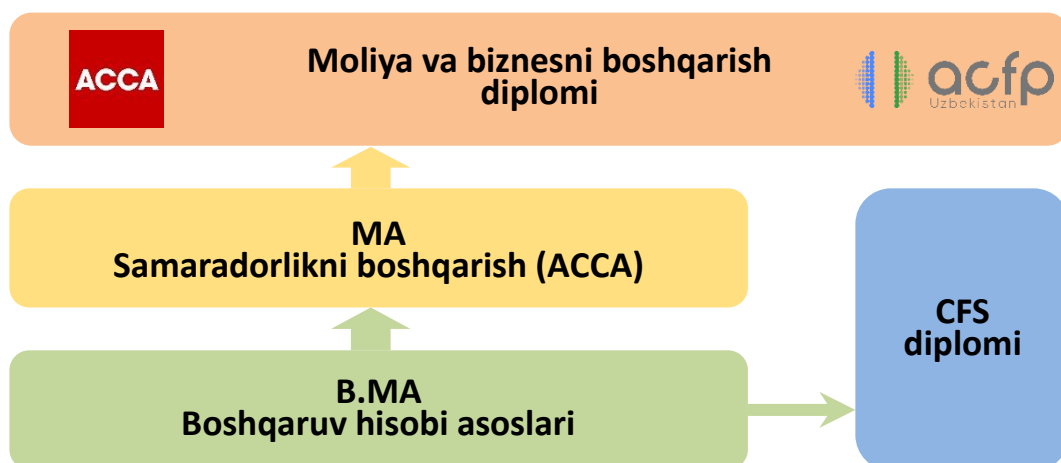

O'qishni bilim va ko'nikmalaringizga muvofiq keladigan darajadan boshlash tavsiya etiladi. A darajasidan boshlash majburiy talab emas. Mos keladigan darajani tanlash joriy malaka va professional tajribani mustaqil o'zi baholashga asoslanishi kerak.

B.MAning ACFP tizimidagi o'rni

B.MA imtihoni boshqaruv hisobini bosqichma-bosqich o'rganishning bazaviy (ikkinchi) pog'onasi hisoblanadi va quyidagicha topshirilishi mumkin:

- CFS malakasi (B darajasi) doirasida mustaqil imtihon sifatida;
- boshqaruv hisobining murakkabroq darajalariga (C.MA Biznes samaradorligi va natijadorligini boshqarish va D.MA Samaradorlik va natijadorlikni boshqarish strategiyasi) o'tishdan oldin zarur bo'lgan pog'ona sifatida;
- oliy moliyaviy ma'lumotga ega bo'lmagan, ACCA va ACFP «Moliya va biznesni boshqarish» xalqaro diplomini olishni xohlovchi shaxslar uchun majburiy imtihon sifatida.

Ta'lim natijalari

B.MA imtihoni nomzodlarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- dastlabki ma'lumotlarni olishdan to natijalarni baholashgacha boshqaruv hisobining ish doirasini o'zlashtirish
- boshqaruv hisobining bazaviy usullarini qo'llashning amaliy ko'nikmalariga ega bo'lish
- professional va ilg'or darajalarda boshqaruv hisobining murakkabroq jihatlarini o'rganishga tayyorgarlik ko'rish

Amaliy ahamiyati

Boshqaruv hisobi bo'yicha bazaviy bilim va ko'nikmalar moliya mutaxassisiga quyidagilarni amalga oshirish uchun zarur:

- boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun axborotni shakllantirish
- xarajatlarni hisobga olish va tannarxni kalkulyasiya qilishning bazaviy usullarini qo'llash
- byudjetlashtirish jarayoni va og'ishlar tahlilida ishtirok etish
- qisqa muddatli qarorlar uchun «xarajatlar-hajm-foyda» tahlilini o'tkazish
- bo'linmalar faoliyati natijalarini baholashda ishtirok etish
- ma'lumotlarni tahlil qilish uchun asosiy statistik usullardan foydalanish

O'quv yuklamasi

Umuman olganda, B.MA «Boshqaruv hisobi asoslari» imtihoniga tayyorgarlik ko'rish uchun kamida 180 soat talab etiladi:

O'quv faoliyati turi	Akademik soatlar soni
Ma'ruzalar	70
Amaliy mashg'ulotlar	70
Mustaqil ish	40
Jami	180

ACCA akkreditatsiyasi

E'tibor bering!

B.MA Boshqaruv hisobi asoslari imtihoni dasturi ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) akkreditatsiyasidan o'tgan. Bu shuni anglatadiki:

- u ACCA «Moliya va biznesni boshqarishga kirish» diplomining MA Boshqaruv hisobi faniga kamida 80% muvofiq keladi;
- ACFPning uchta imtihoni (B.OO, B.MA va B.FR) muvaffaqiyatli topshirilganda talabaga ACCA IFB imtihoni hisobga olinadi.

II. Dasturning maqsadi va uning asosiy bo'limlari

«Boshqaruv hisobi asoslari» fani bo'yicha imtihonga tayyorgarlik dasturining maqsadi talabalarda dastlabki hisob ma'lumotlarini olishdan to faoliyat natijalarini baholashgacha bo'lgan boshqaruv hisobi ish doirasini to'liq tushunishni shakllantirish, shuningdek talabalar tomonidan bunday doiraning turli bosqichlarida qo'llaniladigan bazaviy usullarni o'zlashtirishdir.

Ushbu maqsadga erishish uchun dastur quyidagi bo'limlarni o'z ichiga olgan:

1. Boshqaruv hisobi uchun iqtisodiy statistika va makroiqtisodiyot
2. Xarajatlarni hisobga olish va tannarxni baholash usullari
3. Zaxiralarni boshqarish
4. Qisqa muddatli qarorlarni qabul qilish
5. Byudjetlashtirish
6. Og'ishlar tahlili
7. Alohida bo'linmalar faoliyati natijalarini baholash

Bundan tashqari, boshqaruv hisobi usullarini muvaffaqiyatli qo'llash uchun talabalar zarur matematika ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak. Ushbu ko'nikmalar oxirgi 8-bo'limga chiqarilgan.

Imtihonni muvaffaqiyatli topshirgandan so'ng talabalar qarorlar qabul qilish uchun boshqaruv hisobining bazaviy tamoyillari va usullarini qo'llay olishlari kerak.

III. Imtihon formati

«Boshqaruv hisobiga kirish» fani bo'yicha imtihon kompyuterda o'tkaziladi. Imtihon davomiyligi – 2 soat. Imtihonda har qanday materiallardan foydalanish taqiqlanadi.

Imtihon ikki qismdan iborat. A qismi test formatidagi 35 ta savoldan iborat bo'lib, ularning har biri bir xil vaznga ega (2 ball). Shu tariqa, A qismining umumiy vazni 70 ballni tashkil qiladi. A qismidagi savollar imtihon dasturining har qanday bo'limiga taalluqli bo'lishi mumkin.

Imtihonning B qismi har biri 10 balldan bo'lgan 3 ta ssenariydan iborat. Har bir ssenariy test formatidagi savollar guruhi bilan birga beriladi. Shu tariqa, B qismining umumiy vazni 30 ballni tashkil qiladi.

B qismining uchta ssenariysidan birinchisi og'ishlar tahliliga, ikkinchisi – byudjetlashtirishga, uchinchisi esa alohida bo'linmalar faoliyati natijalarini baholashga bag'ishlangan. Ssenariy tarkibidagi alohida savollar 1 dan 3 ballgacha vaznga ega bo'lishi mumkin.

Imtihonda olinishi mumkin bo'lgan eng yuqori natija 100 ballni tashkil etadi. O'tish balli – 50 ball.

IV. Batafsil o'quv rejasi va o'quv maqsadlari

1-bo'lim: Boshqaruv hisobi uchun iqtisodiy statistika va makroiqtisodiyot

1.1 kichik bo'lim: Populyatsiya, tanlanma va ehtimolliklar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. ma'lumotlar tahlili nuqtai nazaridan populyatsiya va tanlanmani tushuntirish;
- B. boshqaruv hisobida ma'lumotlar tahlili uchun tanlanmalarni shakllantirish maqsadlarini tushunish;
- C. tanlanmalarni tayyorlash tartibini tushuntirish va tanlanmalarning turli xillarini farqlash: tasodifiy, tizimli, stratifikasiyalangan, klasterli, ko'p bosqichli, kvotalangan;
- D. ma'lumotlar tahlili uchun qo'yilgan vazifalar va mavjud resurslarga qarab tanlanma turini aniqlash;
- E. populyatsiya va tanlanmaning standart og'ishini hisoblash va talqin qilish;
- F. ehtimolliklar asosida kutilayotgan qiymatni hisoblash va talqin qilish hamda qarorlar qabul qilishda ehtimolliklardan foydalanishni tushuntirish;
- G. tanlanmaning standart xatosini hisoblash va talqin qilish;
- H. ma'lumotlar tahlili maqsadlari uchun tasodifiy miqdor tushunchasini tushuntirish;
- I. ma'lumotlarning normal taqsimlanish xususiyatlarini bilish va tarixiy ma'lumotlar asosida normal taqsimlanishga yaqin taqsimlanishlarni aniqlay olish;
- J. dastlabki ma'lumotlarning normal taqsimlanishi holatida eng ehtimolli qiymat va standart og'ish asosida muayyan moliyaviy va miqdoriy ko'rsatkichlarga erishish ehtimolligini hisoblash;
- K. tasodifiy miqdorning ishonch intervallarini hisoblash va talqin qilish;
- L. boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun gipotezalarni (farazlarni) tekshirishdan foydalanish tartibini tushuntirish.

1.2 kichik bo'lim: Vaqt qatorlari tahlili

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. sotuv hajmini prognoz qilish uchun vaqt qatorlaridan foydalanishni tushuntirish;
- B. sotish trendidan og'ishlarni tushuntirish va farqlash: mavsumiy, siklik, tasodifiy;
- C. additiv va multiplikativ vaqt qatorlari modelidan foydalanib sotishning prognoz qiymatini hisoblash va trend tenglamalari koeffisientlarini talqin qilish.

1.3 kichik bo'lim: Indekslar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. inflyasiyaning yuzaga kelish tabiatini tushuntirish va inflyasiyadan boshqaruv hisobi funksiyalarini amalga oshirishda qanday foydalanilishini tushunish;
- B. narx indekslarini hisoblash, talqin qilish va farqlash: Paashe indeksi, Laspeyres indeksi;
- C. narx indekslari va narx darajasi qiymatlari asosida berilgan davr uchun narxlar darajasidagi o'zgarishlarni aniqlash.

2-bo'lim: Xarajatlarni hisobga olish va tannarxni baholash usullari

2.1 kichik bo'lim: Xarajatlar tahlili

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. minimaks usulidan foydalanib, ishlab chiqarish va ishlab chiqarishga oid bo'lmagan xarajatlarni o'zgaruvchan va doimiy xarajatlarga ajratish, shu jumladan birlik uchun o'zgaruvchan xarajatlarning o'zgarishi, doimiy xarajatlarning pog'onali o'zgarishi, xarid va sotish narxlarining jiddiy o'zgarishi sharoitida hamda minimaks usulining afzalliklari va kamchiliklarini tushuntirish;
- B. bevosita mehnat xarajatlarining turli shakllarini tushuntirish: kafolatlangan ish haqi (qat'iy belgilangan maosh), mehnatga soatbay haq to'lash, ishbay, individual;
- C. faollik darajasi oshishi bilan turli xarajatlarning jadvaldagi dinamikasini tushuntirish;
- D. bevosita va ustama ishlab chiqarish xarajatlariga misollarni bilish va keltirish.

2.2 kichik bo'lim: Tannarxni baholashning asosiy usullari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. xarajatlarni hisobga olishning marjinal usulini tushuntirish va uni ishlab chiqarilgan va realizatsiya qilingan mahsulot tannarxini hisoblash uchun qo'llash;
- B. to'liq singdirish (taqsimlash) usulini tushuntirish va uni ishlab chiqarilgan va realizatsiya qilingan mahsulot tannarxini hisoblash uchun qo'llash;
- C. to'liq singdirish (taqsimlash) usulidan foydalanishda doimiy; ustama ishlab chiqarish xarajatlarining yetarli bo'lmagan va ortiqcha singdirilishini (taqsimlanishini) hisoblash va talqin qilish;
- D. foyda va zaxiralarni marjinal usul va to'liq singdirish (taqsimlash) usuli bo'yicha baholash o'rtasidagi farqni tushuntirish va bir usuldan boshqasiga o'tishda foydaning o'zgarishini hisoblash;
- E. to'liq singdirish (taqsimlash) usulidan foydalanishda kompaniya mahsulotni ortiqcha ishlab chiqarish hisobiga foydani qanday oshirishi mumkinligini tushunish;

F. yordamchi va xizmat ko'rsatuvchi markazlar xarajatlarini ishlab chiqarish bo'linmalariga taqsimlash va qayta taqsimlash, shu jumladan tenglamalar tizimini echish yordamida.

2.3 kichik bo'lim: Faoliyat turlari bo'yicha xarajatlarni hisobga olish (ABC usuli)

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. faoliyat turlari bo'yicha xarajatlarni hisobga olish usulini (ABC usulini) to'liq singdirish (taqsimlash) usulini qo'llash usuli sifatida tushuntirish;

B. faoliyat turlari bo'yicha xarajatlarni hisobga olish usulidan foydalangan holda ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxini hisoblash;

C. an'anaviy to'liq singdirish (taqsimlash) usuliga nisbatan faoliyat turlari bo'yicha xarajatlarni hisobga olish usulining afzalliklari va kamchiliklarini tushuntirish.

2.4 kichik bo'lim: Ishlab chiqarilgan turkum tannarxi usuli

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. turkum tannarxi asosida ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxini hisoblash;

B. turkum tannarxi asosida ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxini baholash usulidan foydalaniladigan vaziyatlarni tushuntirish.

2.5 kichik bo'lim: Ishlab chiqarish jarayonlari usuli

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. ishlab chiqarish jarayonlari usuli va ekvivalent birlik tannarxidan foydalanishda fizik hajmlarni, tugallangan va tugallanmagan mahsulot tannarxini hisoblash;

B. ekvivalent birlik asosida tannarxni baholash usulidan foydalaniladigan vaziyatlarni tushuntirish;

C. ishlab chiqarish jarayonlari usulidan foydalanishda me'yoriy va me'yordan yuqori yo'qotishlarni hisobga olishni tushuntirish.

2.6 kichik bo'lim: Buyurtmalar tannarxini aniqlash usuli

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. buyurtmalar va buyurtmalarni bajarish bo'yicha tugallanmagan ishlab chiqarish tannarxini hisoblash;

B. buyurtmalar tannarxini baholash usulidan foydalaniladigan vaziyatlarni tushuntirish.

2.7 kichik bo'lim: Xizmatlar tannarxini aniqlash usuli

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. xizmatlar tannarxini hisoblash;
- B. xizmatlar tannarxini baholashdan foydalaniladigan vaziyatlarni tushuntirish.

2.8 kichik bo'lim: Birgalikda ishlab chiqarilgan mahsulotlar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. birgalikdagi xarajatlarni taqsimlashning turli yondashuvlarini qo'llagan holda birgalikda ishlab chiqarilgan mahsulotlar tannarxini hisoblash.

3-bo'lim: Zaxiralarni boshqarish

3.1 kichik bo'lim: Zaxiralarni boshqarishning asosiy modellari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. zaxiralarni sotib olish uchun buyurtmalarni joylashtirish xarajatlari va zaxiralarni saqlash xarajatlari summasini minimallashtirish uchun optimal buyurtma miqdori modelini qo'llash va modelning dastlabki ma'lumotlari o'zgarishining zaxiralarni boshqarish bilan bog'liq ko'rsatkichlarga ta'sirini aniqlash;
- B. buyurtmalarni joylashtirish xarajatlari va zaxiralarni saqlash xarajatlari qanday xarajat turlaridan iborat ekanligini bilish;
- C. optimal buyurtma miqdori modelini qo'llash murakkab bo'lishi mumkin bo'lgan vaziyatlarni tushuntirish;
- D. bufer zaxiralarini ta'minlash va zaxiralar etishmasligi variantini istisno qilish uchun foydalaniladigan qo'shimcha buyurtma darajasini aniqlash;
- E. yetkazib beruvchi muayyan buyurtma miqdori uchun chegirma taqdim etgan holatda optimal buyurtma miqdori modelini qo'llashning iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiqligini baholash.

3.2 kichik bo'lim: «Aniq muddatda» zaxiralarni boshqarish falsafasi

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. «aniq muddatda» zaxiralarni boshqarish tizimini, uning afzalliklari va kamchiliklarini tushuntirish.

4-bo'lim: Qisqa muddatli qarorlarni qabul qilish

4.1 kichik bo'lim: Relevant xarajatlar tamoyili

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. relevant xarajatlar tamoyilini tushuntirish va qaysi xarajatlar relevant ekanligini aniqlash;
- B. muqobil xarajatlarni tushuntirish va aniq qaror uchun muqobil xarajatlarni aniqlash;
- C. bir martalik mijozlar buyurtmalarini amalga oshirish bilan bog'liq qarorlarni qabul qilish uchun relevant xarajatlar tamoyilini qo'llash, ularni bajarish uchun, shu jumladan, asosiy vositalar, materiallar, mehnat soatlaridan foydalaniladi;
- D. birgalikda ishlab chiqarilgan mahsulotlarga qo'shimcha ishlov berish to'g'risida qarorlar qabul qilish uchun relevant xarajatlar tamoyilini qo'llash.

4.2 kichik bo'lim: «Xarajatlar-hajm-foyda» tahlili

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. «xarajatlar-hajm-foyda» tahlilining vazifasini tushuntirish;
- B. zarar ko'rmaslik nuqtasida tushumni miqdor va pul ifodasida hisoblash va talqin qilish;
- C. foydaning talab qilingan darajasiga erishish uchun zarur bo'lgan tushumni miqdor va pul ifodasida hisoblash;
- D. alohida mahsulot bo'yicha marjinal foydaning tushumga nisbatini hisoblash;
- E. «xarajatlar-hajm-foyda» tahlilidan foydalanish murakkab bo'lishi mumkin bo'lgan holatlarni tushuntirish;
- F. foydaning realizatsiya qilish narxi, realizatsiya qilish hajmi, birlik uchun o'zgaruvchan xarajatlar, doimiy xarajatlarning mustaqil o'zgarishlariga sezuvchanlik ko'rsatkichlarini hisoblash va talqin qilish.

5-bo'lim: Byudjetlashtirish

5.1 kichik bo'lim: Byudjetlar turlari va vazifalari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. byudjet jarayoni va byudjetlarning tashkilot uchun asosiy funksiyalarini tushuntirish;
- B. byudjetlarni tayyorlash uchun asos bo'lib xizmat qiladigan me'yorlarni shakllantirish tartibi va zaruriyatini tushuntirish;
- C. funksional byudjetlar va master-byudjetlarni farqlash;

- D. funksional byudjetlarni tayyorlashning standart tartibini tushuntirish;
- E. funksional byudjetlarni tayyorlash: sotish byudjeti, ishlab chiqarish byudjeti, zaxiralardan foydalanish byudjeti, zaxiralar xarid qilish byudjeti, mehnatga haq to'lash byudjeti;
- F. moliyaviy natijalar to'g'risidagi byudjet hisobotini tayyorlash;
- G. prognoz qilinayotgan sotishlar, narxlar, zaxiralarning talab qilinadigan qoldiqlari va daromadlar va xarajatlar bo'yicha to'lov shartlari haqidagi axborot asosida pul mablag'lari harakati to'g'risidagi byudjet hisobotini tayyorlash;
- H. nazorat maqsadlari uchun qat'iy belgilangan byudjetlardan foydalanishning kamchiliklarini tushuntirish.

5.2 kichik bo'lim: Moslashuvchan byudjet

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. moslashuvchan byudjetni va undan rejalashtirish va nazorat instrumenti sifatida foydalanilishini tushuntirish;
- B. qat'iy belgilangan byudjet va davr uchun haqiqiy natijalar asosida moslashuvchan byudjet bo'yicha foydani hisoblash;
- C. doimiy xarajatlarning pog'onali oshishida moslashuvchan byudjet bo'yicha foydani hisoblash;
- D. haqiqiy daromadlar va xarajatlar hamda moslashuvchan byudjet bo'yicha daromadlar va xarajatlar o'rtasidagi og'ishlarni hisoblash va talqin qilish.

6-bo'lim: Og'ishlar tahlili

6.1 kichik bo'lim: Og'ishlar tahlilining roli

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. byudjet va haqiqiy foyda o'rtasidagi og'ishlar tahlili byudjet nazoratining aniqlovchi shakli ekanligini tushunish.

6.2 kichik bo'lim: Xarajatlar bo'yicha og'ishlar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. o'zgaruvchan va doimiy xarajatlar bo'yicha umumiy og'ishlarni, o'zgaruvchan ustama xarajatlarning xarajatlar bo'yicha og'ishlari, o'zgaruvchan ustama xarajatlarning samaradorlik bo'yicha og'ishlari, doimiy ustama xarajatlarning xarajatlar bo'yicha og'ishlari va doimiy ustama xarajatlarning hajm bo'yicha og'ishlarini hisoblash va talqin qilish;

B. doimiy ustama xarajatlarning hajm bo'yicha og'ishlari tarkibiy qismlarini hisoblash va talqin qilish: doimiy ustama xarajatlarning quvvat bo'yicha og'ishi va doimiy ustama xarajatlarning samaradorlik bo'yicha og'ishi;

C. bevosita mehnat xarajatlarining bo'sh turib qolish vaqti bo'yicha og'ishini hisoblash va talqin qilish;

D. xarajatlarni hisobga olishning marjinal usuli va to'liq singdirish usulidan foydalanish ba'zi og'ishlarni hisoblashga qay tarzda ta'sir qilishini tushuntirish.

6.3 kichik bo'lim: Operasion hisobotlar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. «aniq muddatda» tizimidan foydalanishda turli og'ishlarni hisoblashni o'z ichiga olgan byudjet va haqiqiy natijalar o'rtasidagi solishtiruv to'g'risidagi operasion hisobotlarni tayyorlash: to'liq singdirish (taqsimlash) usulini qo'llashda byudjet va haqiqiy foydani solishtirish hisoboti; marjinal usulni qo'llashda byudjet va haqiqiy foydani solishtirish hisoboti; byudjet va haqiqiy marjinal foydani solishtirish hisoboti; byudjet va haqiqiy xarajatlarni solishtirish hisoboti; muayyan kompaniyaning operasion hisobotlari natijalarini talqin qilish;

B. operasion hisobotlarda mavjud bo'lgan og'ishlarning ehtimoliy sabablarini tushuntirish va tushunish.

7-bo'lim: Alohida bo'linmalar faoliyati natijalarini baholash

7.1 kichik bo'lim: Faoliyat natijalarini baholash asoslari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. tashkilotning missiyasini va uning faoliyat natijalarini baholashdagi rolini tushuntirish;

B. faoliyat natijalarini baholash tashkilotni javobgarlik markazlariga bo'lishga asoslanganligini tushunish;

C. javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olish tushunchasini tushuntirish;

D. javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olish ma'nosida xarajatlar markazlari, tushum markazlari, foyda markazlari va investisiya markazlarini tushuntirish va farqlash;

E. javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olish rasmiy tashkiliy tuzilmaga emas, balki javobgarlik markazlarining aniq natijalar va ko'rsatkichlarni nazorat qilishiga asoslanishi kerakligini tushunish.

7.2 kichik bo'lim: Faoliyat natijalarini baholashning moliyaviy ko'rsatkichlari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. investitsiyalar rentabelligi (ROI) va qoldiq foyda (RI) ko'rsatkichlarini hisoblash va talqin qilish hamda faoliyat natijalarini baholash uchun ularning taqqoslama afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;

B. ROI komponentlarini hisoblash va talqin qilish: aktivlarning aylanuvchanligi va operasion foyda marjasi;

C. faoliyat natijalarini baholash uchun faqat moliyaviy ko'rsatkichlardan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklarini tushuntirish;

D. muayyan tashkilotning javobgarlik markazlari natijalarini ROI va RI bo'yicha solishtirish va muhokama qilish.

7.3 kichik bo'lim: Faoliyat natijalarini baholashning nomoliyaviy ko'rsatkichlari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. tashkilotning barqaror rivojlanishi uchun nomoliyaviy ko'rsatkichlardan foydalanishning muhimligini tushuntirish;

B. muayyan tashkilotning faoliyat natijalarini baholash uchun nomoliyaviy ko'rsatkichlarni hisoblash va bir kompaniyaning ish natijalarini nomoliyaviy ko'rsatkichlar majmuasi bo'yicha oldingi davr bilan solishtirish;

C. turli kompaniyalarning ish natijalarini nomoliyaviy ko'rsatkichlar majmuasi bo'yicha solishtirish;

D. balanslangan ko'rsatkichlar tizimini maqsadlarni qo'yish va alohida bo'linmalar faoliyati natijalarini baholash vositasi sifatida tushuntirish;

E. muayyan tashkilot faoliyati natijalarini baholash uchun eng o'rinli ko'rsatkichlarni aniqlash va ushbu ko'rsatkichlarni to'rtta istiqbolli balanslangan ko'rsatkichlar tizimidan biriga tasniflash.

7.4 kichik bo'lim: Mehnat resurslaridan foydalanish ko'rsatkichlari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. tashkilotda mehnat resurslaridan foydalanish ko'rsatkichlarini hisoblash va talqin qilish: ishchi kuchi unumdorligi indeksi, ishchi kuchidan foydalanish indeksi, ishlab chiqarish hajmi (faollik) indeksi, ishchi kuchi qo'nimsizligi koeffisienti.

8-bo'lim: Matematika ko'nikmalari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. kvadrat ildizlarni chiqara olish;

B. chiziqli tenglamalarni echish va «balanslovchi» qiymatni topish.